

3. Morris, J. US Higher Education in Transition. — On the Horizon, 2003. (11). P. 6–10.
4. Річард У. Райлі. Нарис сучасного стану освіти в США // США: суспільство та цінності. — 2000. — С. 5–9.
5. US Bureau of Labour Statistics. (2002), “Projections.” Retrieved October 14, 2002, from <http://www.bls.gov/home.htm>

Наталія ЧОРНА

ПОРТФОЛІО ЯК ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ УСПІШНОСТІ В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ США

У статті проаналізовано американський досвід оцінювання навчальної успішності учнів, визначено портфоліо як важливий засіб моніторингу когнітивних результатів навчання, як індикатор інтересів і специфічних навичок школярів. Виявлено слабкі і сильні сторони функції портфоліо, чинники, які впливають на розробку учнівських засобів контролю. Важливим аспектом дослідження є систематизація основних способів адаптації портфоліо до вимірювання когнітивних результатів суб'єктів навчання, обґрунтування чітких критеріїв, які забезпечують вибірку й оцінювання навчальних зразків портфоліо.

Євроатлантичний вибір України, який передбачає її інтеграцію в загальноосвітній освітній простір, зумовлює актуалізацію проблеми моніторингу знань. У цьому контексті зростає важливість аналізу зарубіжного, зокрема американського, досвіду використання сучасних методик діагностування навчальних досягнень учнів та студентів. Досвід цей, незважаючи на його актуальність, у нашій країні ще не достатньо вивчений.

Протягом останніх років у педагогіці США відбуваються певні зміни щодо бачення учня та основ тестових методик. Ідеться про те, що на сучасному етапі розвитку американської школи дедалі більша увага приділяється оцінюванню виконання завдань учнями в природних ситуаціях, а не шляхом застосування об'єктивних тестів. Одним із таких методів моніторингу когнітивних результатів, що розглядається в США як реальна альтернатива об'єктивних тестів, є портфоліо.

Метою статті є аналіз американського досвіду оцінювання на базі портфоліо, що, безперечно, буде сприяти його поширенню в освітньому просторі України.

Портфоліо стають важливим засобом оцінювання в багатьох навчальних закладах США. У деяких випадках їх використовують як базовий, а іноді і єдиний метод оцінювання виконання. В інших — як ще один корисний Інструмент в оцінювальному арсеналі вчителя або викладача.

Портфоліо — це зібрання учнівських робіт, відібраних і упорядкованих в такий спосіб, щоби показати прогрес учня у вивченні дисципліни (портфоліо розвитку) або продемонструвати зразки кращих робіт учнів (демонстраційне портфоліо). Поширеною практикою у США є використання портфоліо розвитку впродовж навчальної програми, а демонстраційного портфоліо — вкінці програми. Отже, демонстраційне портфоліо — це зібрання робіт, що засвідчують кінцевий рівень виконавських умінь учня. Деякі навчальні заклади використовують демонстраційні портфоліо як основу випускного рейтингу учнів, інші — як засіб наскрізного оцінювання базових виконавських умінь і навичок учнів.

Цінність портфоліо для вимірювання навчальних досягнень учнів полягає, на думку Н. Гронлунда, в розмаїтті видів зібраних даних, які становлять основу для винесення суджень про рівень учнівського виконання. Вони, як правило, представлені різними видами самостійних робіт (наприклад, зразками письмових робіт, малюнками, звітами про дослідження, виконаними за допомогою комп'ютерних програм, таблицями, проектами тощо), а також результатами оцінювання у формі письмових коментарів, списків контрольних запитань, рейтингових шкал, оцінок за тести та звітів про співбесіди з учнями. Дані оцінювання можуть ще включати учнівські самооцінки колег-учнів та вчителів.

Учні відіграють активну роль у відборі навчальних зразків і веденні портфоліо. Це дає змогу включити ще один важливий пункт у портфоліо, а саме міркування учня щодо того, чому було вибрано той чи той зразок, що він ілюструє, що було вивчено та що можна було б зробити для поліпшення виконання. Викладаючи свої аналітичні міркування в письмовій формі, учень змушений зосередити увагу на процесі вивчення, змінах, які відбуваються, та своєму прогресі в навчанні.

Завдяки активній участі у відборі навчальних зразків для портфоліо учні можуть зосередитися на критеріях ефективного виконання. Аналіз цих критеріїв закладає основу для розвитку критичного мислення та поглиблення знань. Критерії також змушують учня усвідомити свою відповідальність за повноцінну участь у навчальному процесі, що є важливим кроком на шляху до самостійного навчання [1, 216–218].

Американські дослідники відмічають певні переваги портфоліо як засобу оцінювання учнівської успішності.

На думку Д. Ламбадина у В. Уокера, основними перевагами портфоліо є те, що вони залучають учнів (студентів) до активної роботи над своїм майбутнім, “допомагають їм у розвитку самостійних умінь, роблять більш толерантними щодо оцінок з боку інших, поліпшують співпрацю між учнями, батьками і вчителями” [4, 230].

З портфоліо можна отримати інформацію про всі найважливіші зміни, що відбуваються з учнем. Таким чином, портфоліо служать не стільки інструментом оцінювання, скільки індикатором інтересів та специфічних навичок, а також недоліків мислення. “Добре організоване портфоліо — це, по суті, біографія мозку учня, історія його змін і прогресу” [5, 122].

Учитель, вважає Гі Лефрансуа, може використовувати портфоліо як базис для оцінювання змін і розвитку учня. Учень також може взяти із свого портфоліо багато корисної інформації. Мета використання портфоліо полягає не тільки в оцінюванні досягнень, але й у корекції навчального про-

цесу. Для обдарованих дітей портфоліо служить додатковою мотивацією. Використання портфоліо може внести певні зміни у стратегії навчання, що використовуються вчителями [2, 392].

Отже, портфоліо як засіб оцінювання учнівської успішності мають певні переваги, зокрема:

1. На базі портфоліо можна чітко простежити прогрес у навчанні упродовж часу (наприклад, зміни в навичках писання, мислення чи дослідження).

2. Зосередження на кращих роботах учнів позитивно впливає на вивчення (наприклад, кращі зразки письмових робіт, кращі приклади аргументації та розв’язання проблем).

3. Порівняння із власними попередніми роботами дає більшу мотивацію, ніж порівняння з роботами інших учнів (наприклад, прогрес у знаннях і вміннях).

4. Завдяки тому, що учні самі добирають для портфоліо кращі зразки робіт, поліпшуються їхні навички самооцінки (наприклад, звернення більшої уваги на критерії ефективного виконання).

5. Коли учням пропонують прокоментувати кожен навчальний зразок портфоліо, це сприяє формуванню аналітичного підходу до навчання (наприклад “Чому ви вважаєте цю свою роботу найкращою?”).

6. Портфоліо дає можливість робити поправки на індивідуальні відмінності (наприклад, учні працюють кожен на своєму рівні, але для спільних цілей)

7. Портфоліо надає чіткі дані про успішність для інформування учнів, батьків та інших зацікавлених осіб (наприклад, можна побачити та порівняти зразки робіт, виконаних у різний час).

8. Портфоліо сприяє посиленню співпраці учня і вчителя у процесі викладання-учіння-оцінювання.

Як зазначають американські автори, попри численні переваги, ведення та використання портфоліо потребує багато часу. Допомога учням у відборі навчальних зразків для портфоліо, надання зворотної інформації щодо учнівських робіт та періодичний огляд

прогресу учнів у навчанні — все це потребує часу на спілкування між вчителями та учнями. Але процес збирання зразків учнівських робіт та складання їх у папку ще не формує портфоліо. Під час планування використання учнівських портфоліо треба брати до уваги низку чинників. Ретельне врахування їх підвищить цінність портфоліо як навчального та оціночного інструменту. Насамперед слід звернути увагу на таке:

- призначення портфоліо;
- які види навчальних зразків включати в портфоліо;
- критерії відбору та оцінювання навчальних зразків;
- ведення і використання портфоліо;
- оцінювання портфоліо.

Основним призначенням учнівського портфоліо, як і інших методів оцінювання, є поліпшення успішності. Як було зазначено, портфоліо суттєво сприяє цій меті, демонструючи кращі зразки учнівських робіт, дозволяючи порівняти результати навчання в різних дисциплінах і проміжках часу, даючи можливість учням оцінити та проаналізувати свої результати, надаючи дані про успішність усім зацікавленим особам і посилюючи участь учнів у навчальному процесі.

Ще одне його призначення — допомогти учням стати більш відповідальними за власну навчальну діяльність. Це передбачає активну участь учнів у відборі зразків робіт для портфоліо, в оцінюванні якості цих зразків, аналізів вивченого матеріалу і шляхів поліпшення виконання, у веденні портфоліо та його оцінюванні.

Портфоліо можна формувати для більш обмежених шлей, аніж оцінювання успішності, про що йшлося раніше. Наприклад, можна сформувати портфоліо для демонстрації лише найкращих робіт учня з тим, щоб використати його для виставлення оцінок, звітності або внесення до нормативних звітно-облікових документів навчального закладу. Портфоліо можна обмежити даними, які відображають розвиток навичок самооцінки та прогрес у самостійному вивченні, а також даними про розвиток тільки навичок.

У відборі навчальних зразків для портфоліо керуються його призначенням, запланованими результатами навчання та тим, як будуть використовувати результати оцінювання. Якщо використання портфоліо зводять до конкретного аспекту виконання, як, наприклад, навичок писання, навчальні зразки можна обмежити одним видом письмових робіт (скажімо, творами) або включати різні види письмових завдань (наприклад, ділові листи, есе, поетичні твори). Сюди також можна включати письмові твори різної тематики або різних стилів (наприклад, наукового стилю), а також як перші, чорнові, так і пізніше перероблені й виправлені варіанти робіт. Види навчальних зразків залежатимуть від мети навчання, від того, як буде використана Інформація в навчальній програмі.

Портфоліо не повинно бути депозитарієм усіх студентських робіт, оскільки через це воно стає громіздким і некерованим. Воно має містити вибірку кращих робіт учня або найостанніших робіт, які він не завершив у вибраних сферах навчання. Ці сфери може встановити викладач або їх визначають вимоги навчального закладу. У будь-якому разі вибірку та оцінювання навчальних зразків портфоліо слід, на думку Н. Гронлунда, проводити за такими критеріями:

1. Навчальні зразки мають співвідноситися з навчальними цілями та призначенням портфоліо (наприклад, для поліпшення успішності, представлення на шкільних батьківських зборах або використання як складової наскрізної програми оцінювання в навчальному закладі).
2. Навчальні зразки повинні представляти широкий спектр даних (наприклад, письмові роботи, результати виконання письмових завдань, виготовлені наочні матеріали, проекти)
3. Зразки слід відбирати з огляду на використовувані критерії оцінювання.
4. Зразки мають відбирати учні, або принаймні вони мають брати участь у процесі відбору.
5. Зразки мають бути достатньо складними, щоб дати учням матеріал для самоо-

цінки та допомогти проаналізувати свою успішність.

6. Починати відбір зразків треба на початку навчальної програми, щоб можна було краще показати прогрес.

7. Зразки треба оцінювати, користуючись критеріями і стандартами, встановленими для завдань на перевірку виконання [1, 223–224].

Критерії допомагають учням під час відбору, підготовки та оцінювання зразків, які треба включити в портфоліо, зосереджуючи їхню увагу на тих елементах, що їх має містити продукт виконання. За такого підходу стає зрозуміло, чому учні мають знати критерії та стандарти. Вони орієнтують на підготовку навчальних зразків портфоліо, учнівську самооцінку та аналіз підсумкового оцінювання виконання.

Навчальні зразки портфоліо, як правило, складають у папки або зошити та зберігають у шафі. Важливо звести набір навчальних зразків портфоліо до розумної кількості, щоб можна було їх систематизувати. Різномасштабний набір матеріалів тільки заважатиме використанню портфоліо за його призначенням. Упорядкування зразків за розділами та винесення змісту на титульну сторінку папки полегшують ведення портфоліо та пошук матеріалів, коли йтиметься про оцінювання прогресу в навчанні або звітування. Перш ніж помістити в папку, кожний навчальний зразок треба назвати і поставити дату.

Учні повинні брати активну участь у веденні портфоліо. Це зібрання їхніх робіт, отже, вони мають допомогти визначити склад портфоліо, відібрати для нього зразки та оцінити прогрес у навчанні, який відображають зразки їхніх робіт. Якщо учень не є активним учасником процесу, він навряд чи вважатиме таке зібрання своїм персональним портфоліо.

Існує два способи адаптувати навчальне портфоліо до всеохопного вимірювання когнітивних результатів. Суть першого полягає у тому, що учні та вчителі добирають найліпші зразки класного портфоліо, зводять їх і передають до централізованої установи для оці-

нювання. Завдяки йому учні мають нагоду показати свої найвищі досягнення, та водночас до мінімуму зводяться можливості стандартизувати процедури вимірювання. Деякі вимірювання навчального портфоліо передбачають отримання учнями кількох спільних видів завдань. Розробники інструментів вимірювання можуть створити завдання, що їх учителі використовуватимуть на уроках, а тоді оцінити роботу учнів за спільними критеріями. Такий тип вимірювання відрізняється від традиційного, адже учні виконують завдання під час звичайної класної роботи, а не в стандартизованих умовах. При цьому самі завдання та критерії оцінювання можна залишити незмінними.

Другий спосіб вимірювання має великий потенціал на майбутнє, бо залучає комп'ютерні технології. Поки що він не знайшов повного застосування, хоч дає змогу поєднати Інструменти вимірювання з інтерактивними системами, де учні можуть фіксувати свої відповіді. Якщо комп'ютеризовані вимірювання модифікувати, то учень отримуватиме один із наявних комплектів завдань відповідно до його прогнозованого рівня. В ідеальному випадку вимірювання супроводжуватиметься комп'ютеризованим виставлянням балів у момент, коли учні вводять свої відповіді. Навіть якщо ця технологія не дозволить оцінити якість учнівських відповідей, її використання допоможе ефективно фіксувати підходи учнів до вирішення задач, щоб потім, після вимірювання, їх оцінити [3, 178–179].

Таким чином, результати аналізу літературних джерел засвідчують чітко визначену сучасну тенденцію у розвитку теорії та практики педагогічного тестування в США. Вона сформувалась внаслідок недоліків об'єктивних тестів і полягає в дедалі ширшому застосуванні портфоліо як методу моніторингу навчальних досягнень учнів.

Виявлені у результаті аналізу деякі педагогічні умови застосування портфоліо в навчальних закладах США можна, на нашу думку, творчо адаптувати і використовувати в освітньому просторі України. Педагогічна доцільність застосування технологій, які по-

єднуються назвою портфоліо, полягає в тому, що вони передбачають участь учнів у навчальному процесі на рівні з учителем, породжуючи атмосферу творчої співпраці між ними. Ці технології сприяють розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнів, формуванню моральних цінностей, здатності молодих людей до самореалізації, самооцін-

ки, самостійного критичного та аналітичного мислення.

Перспективу подальшого вивчення американського досвіду застосування портфоліо як методу моніторингу когнітивних результатів вбачаємо в аналізі та узагальненні конкретних методик оцінювання на базі портфоліо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гронлунд Норман Е. Оцінювання студентської успішності. Практич. посіб. — К.: Навчально-методичний центр “Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”, 2005 — 312 с.
2. Лефрансуа Гі. Прикладная педагогическая психология: Пер. с англ. — СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003 — 416 с.
3. Моніторинг стандартів освіти / За ред. Альберта Тайджинмана і Т. Невіллі Послтвейта. — Львів: Літопис, 2003 — 328 с.
4. Lambadm D.V., Walker V.L. Portfolio Assessment Educational Psychology, 96/97, 1996. — P. 230-236.
5. Stecher B. M. , Herman J. L. Using portfolios for large-scale assessment In G.D. Phye (Ed.), Handbook of classroom assessment: Construction of Knowledge. San Diego: Academic Press, 1997 — 202 p.